

Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Sonuçları Ekseninde Türkiye’de Konut Yoksulluğu

Mehmet Atilla GÜLER¹

ORCID: 0000-0001-6910-2134

Zümre ÖZDEMİR GÜLER²

ORCID: 0000-0003-2730-4584

Öz

Konut yoksulluğu, barınma hakkından yoksun kalmanın veya eksik biçimde yararlanmanın bir sonucudur. Barınma ise uluslararası düzenlemelerle güvence altına alınmış bir insan hakkıdır. Bu nedenle, konut yoksulluğu ile barınma hakkı arasında doğrudan bir ilişki vardır. Konut yoksulluğunu anlamak ve somutlaştırmak için uluslararası standartlar ve göstergeler bulunmaktadır. Uluslararası düzeyde, Birleşmiş Milletler, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü ve Avrupa İstatistik Ofisi gibi kurumlar, konut yoksulluğunu açıklayacak çeşitli göstergeler geliştirmişlerdir. Bu göstergeler, ülkelerin konut yoksulluğuyla ilgili durumlarını değerlendirmek ve politika önerilerinde bulunmak amacıyla kullanılmaktadır. Türkiye özelinde, konut yoksulluğunun görünümünü anlamak için *Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit)* önemli bir kaynağı oluşturmaktadır. Çalışmada, bu araştırma sonuçlarından hareketle çalışmada konut yoksulluğunun farklı boyutları; hanehalklarının bölgesel dağılımı ve bileşimi, konutların inşa yılının deprem yönetmeliğiyle ilişkisi, konutların mülkiyet durumu, temel gereksinimlerin karşılanma düzeyi, dayanıklı tüketim mallarına sahiplik ve bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanımı gibi konular betimsel düzeyde incelenmiştir. Sonuçlar, Türkiye’de konut yoksulluğunun farklı boyutlarla somutlaştığını ve bu konuda bölgeler arasında belirgin eşitsizliklerin var olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: konut yoksulluğu, barınma hakkı, betimsel analiz

1 Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

2 Dr. Öğr. Üyesi Zümre ÖZDEMİR GÜLER, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Söke İşletme Fakültesi Ekonomi Bölümü

Housing Poverty in Turkey According to the Results of the Income and Living Conditions Survey of the Turkish Statistics Institute

Abstract

Housing poverty is the result of deprivation or under-utilization of the right to housing. Housing is a human right which guaranteed by international regulations. Therefore, there is a direct relationship between housing poverty and the right to housing. International standards and indicators are used to understand and embody housing poverty. At the international level, institutions such as the United Nations, the Organization for Economic Cooperation and Development and the European Statistical Office have developed various indicators to explain housing poverty. These indicators are used to evaluate the housing poverty situation of countries and to make policy recommendations. *The Turkish Statistical Institute Income and Living Conditions Survey 2021 Micro Data Set (Cross-Sectional)* constitutes an important resource to understand the aspects of housing poverty in Turkey. Based on the results of this research, different dimensions of housing poverty were revealed in the study. The regional distribution and composition of the households, the relationship of the construction year of the houses with the earthquake regulation, the ownership status of the houses, the level of meeting the basic needs, the ownership of durable consumer goods and the use of information and communication technologies were examined at a descriptive level. The results show that housing poverty is embodied in different dimensions in Turkey and there are significant inequalities between regions in this regard.

Keywords: housing poverty, housing right, descriptive analysis

Giriş

Konut yoksulluğu, barınma hakkından yararlanamamanın veya eksik yararlanmanın bir sonucudur. Bu bağlamda, konut yoksulluğu kavramının anlaşılabilirliği için öncelikle barınma hakkı ile uygun konutlara erişim konusundaki ilişkinin kurulması gereklidir. Bu düşünceden hareketle, çalışmanın kavramsal çerçevesinde önce barınma hakkı kavramı açıklanmış, ardından konut yoksulluğu kavramı ele alınmış ve nihayet bu iki kavrama ilişkin küresel eğilimlere değinilmiştir.

Barınma, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinden başlayarak çeşitli uluslararası düzenlemelerle güvence altına alınmış bir haktır. Dolayısıyla barınma hakkının ulusal sınırları aşan bir hukuki zemini bulunmaktadır. Çalışmada barınma hakkı tanımlanırken bu zemin temel alınmıştır. Daha sonra konut yoksulluğu kavramı açıklanmış ve bu kavramın açıklanmasında, Birleşmiş Milletlerin İnsan Yerleşimleri Programları (HABITAT) ile başlayan yaklaşımı kullanılmıştır.

Barınma hakkının ve konut yoksulluğunun nicel düzeyde incelenmesinde, Birleşmiş Milletler, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Avrupa İstatistik Ofisi (EUROSTAT) gibi kurumlar tarafından yayınlanan veriler işlevsel bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmada sıralanan kurumların konut yoksulluğu ko-

nusunda yayınladığı güncel veriler özetlenmiştir. Bunu takiben, Türkiye’de konut yoksulluğunun görünümü, Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti ile sınırlı olacak şekilde değerlendirilmiş, bu değerlendirmede konutların İBBS1 sınıflandırması doğrultusunda dağılımı, hanehalklarının bileşimi, yeterliliği ve mülkiyet durumu, temel gereksinimlerin karşılanması, dayanıklı tüketim mallarının varlığı ve bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanımı gibi göstergelere ait bulgular incelenmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Barınma Hakkı

Barınma, temel insan haklarından biridir. Barınma gereksiniminin giderilmesinin öncelikli yolu, insanların ihtiyaçlarını karşılayan, güvenli, sağlıklı ve konforlu alanlarda yaşamlarını sürdürmeleridir. Bununla birlikte, dünya genelinde birçok insan, uygun konutlarda yaşama hakkından mahrum biçimde yaşamakta ve konut yoksulluğuyla mücadele etmek durumunda kalmaktadır.

Barınma hakkı çok sayıda uluslararası belgeyle güvence altına alınmıştır. Bu noktada; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948), Birleşmiş Milletler Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (1966), Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979) ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989) öne çıkan uluslararası düzenlemeleri oluşturur.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 25.maddesinde konut ve barınma; beslenme, giyim, tıbbi bakım ve diğer gerekli toplumsal hizmetlerle birlikte temel bir insan hakkı olarak kabul edilmiştir.³ Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 11.maddesinde, Sözleşmeye taraf devletlerin, herkese kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam düzeyini ve yaşam koşullarını işaret edecek konut hakkını tanıması gerektiği karara bağlanmıştır.⁴ Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin *kırsal kesimde kadınların korunması* başlıklı 14.maddesinde, kadınların konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarının sağlanması gerektiğine dikkat çekilmiştir.⁵ Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından hazırlanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 27.maddesinde ise çocukların, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde ebeveynlerinin ya da bakımı üstlenilen diğer kişilerin gözetiminde barınma, beslenme ve giyim konularında maddi yardımlardan ve desteklerden yararlanacakları belirtilmiştir.⁶ Sıralanan belgelerin tümü, uluslararası düzeyde kabul görmüş olması itibarıyla, bireylerin insan onuruna

3. <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf> Erişim: 14.06.2023.

4. <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/06turkish/TLntCovEcSocCulRights.pdf> Erişim: 14.06.2023.

5. https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/kadinlarakarsiherturluayrimciligin.pdf Erişim: 14.06.2023.

6. https://www.unicef.org/turkiye/yuzde_C3yuzde_A7ocuk-haklaryuzde_C4yuzde_B1na-dair-syuzde_C3yuzde_B6zleyuzde_C5yuzde_9Fme Erişim: 14.06.2023.

yakışır barınma koşullarına sahip olma hakkını güvence altına alınması açısından önemli kaynakları teşkil eder.

Barınma hakkı, yukarıda sıralanan Sözleşmelerin yanı sıra, 1970'li yıllardan itibaren düzenlenen konferanslar ve yürütülen programlar ekseninde Birleşmiş Milletlerin ana gündem maddelerinden birini oluşturmuştur. Bu noktada, HABITAT Konferansları özel bir öneme sahiptir. İlki 1976 yılında Kanada'da düzenlenen HABITAT-I Konferansında, barınmanın evrensel bir insan hakkı olarak kabul edilmesinin gerekliliği merkeze alınmış ve konut politikalarının sürdürülebilirliği, planlama ve sosyal adalet eksenleri öne çıkarılmıştır (United Nations, 1976: 141). Konferansların ikincisi 1996 yılında Türkiye'de toplanmış ve kentsel yerleşimlerin sürdürülebilirliği, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, kent yoksulluğuyla mücadele ve çevresel sürdürülebilirlik temaları merkeze alınmıştır. Bu Konferansta ayrıca barınma hakkından yararlanma konusunun toplumsal cinsiyet eşitliği gündeminin bir parçası olduğuna dikkat çekilmiştir (United Nations, 1996: 8 ve 14). Üçüncü HABITAT Konferansı 2016 yılında Ekvator'da düzenlenirken, bu toplantıda sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve iklim değişikliği gündemleri çerçevesinde konut ve barınma hakkının geleceğinin şekillendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda; kentsel dönüşüm, planlama ve yönetim, yerel yönetim, sürdürülebilir ulaşım, enerji verimliliği ve iklimsel uyum konularına odaklanılmıştır (United Nations, 2016: 153-154).⁷ Üçüncü HABITAT Konferansı ile birlikte sürdürülebilir kalkınma, özelde konut yoksulluğunun genelde ise kentsel sorunların incelenmesinde anahtar bir kavram haline gelmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramının uluslararası kamuoyunun gündemine gelmesinin başlangıcı 1987 yılında yayınlanan ve *Bruntland Raporu* olarak da bilinen *Ortak Geleceğimiz* başlıklı çalışmaya dayanır. Rapor, çevresel bozulmalarla bütünleşen sosyal sorunlara dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Bu öncü çalışmada sürdürülebilir kalkınma *gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden mevcut ihtiyaçların giderilmesi* biçiminde açıklanmıştır. Anılan çalışmayla birlikte ilk kez çevresel sorunlar ile refah arasında bir ilişki kurulmuştur (Giddings vd.; 2002: 188; Dempsey vd., 2011: 289). Açıklanan Rapor, 1990'lı yıllarda yürütülecek sürdürülebilir kalkınma temalı konferans vb. toplantılar için bir zemin oluşturmuştur. Bununla birlikte, 1990'larda sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin tanımlamalarda *ekolojik sistemle uyumlu bir kalkınma modeli* tanımlamasının ötesine geçilememiştir (Redclift, 2005: 213).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının günümüzdeki anlamına ulaşması, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın, 2007-2008 yıllarını kapsayan, *İklim De-*

7. Konferansların genel bir değerlendirmesi yapıldığında, Birleşmiş Milletlerin konut ve barınma hakkına dair görüşlerinin evrimci bir çerçeveye oturduğu söylenebilir. Gerçekten Örgüt, ilk konferansta barınma ve konut hakkının evrensel niteliğine vurgu yaparken, ikinci konferansta bunun yanına sürdürülebilirlik, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliği konularını eklemiş, üçüncü konferansta ise konut ve barınma hakkını sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve iklim değişikliğiyle mücadele zeminine oturtmuştur. Bu anlamda barınma hakkı, zaman içerisinde daha kapsayıcı bir temelde ele alınmaya başlamıştır.

ğişikliğiyle Mücadele: Bölünmüş Bir Dünyada İnsani Gelişme başlıklı raporuyla mümkün olmuştur. Bu Raporda sürdürülebilir kalkınmanın unsurları şu şekilde sıralanmıştır: i) Ekolojik sorunların en aza indirilmesi; ii) Nüfus artışı, eğitim ve toplumsal duyarlılık ilkelerinin dikkate alınması; iii) Kaynakların toplumsal refahı en üst düzeye çıkartacak şekilde kullanılması; iv) Toplumsal dayanışmanın gerçekleştirilmesi. Sıralanan unsurlar çerçevesinde oluşturulan her türlü ekonomik, sosyal, siyasal ve çevresel politikalar sürdürülebilir kalkınmanın bir parçasıdır (United Nations Development Programme, 2007: 160).

Yukarıda açıklanan doğrultuda Birleşmiş Milletler 2015 yılında sürdürülebilir kalkınma amaçlarını yayınlamıştır. Sürdürülebilir kentler ve topluluklar, Birleşmiş Milletlerin 17 sürdürülebilir kalkınma hedefinden birini oluşturur. Bu çerçevede kent planlaması, ulaşım sistemleri, temiz suya erişim, atık yönetimi, afet riskinin azaltılması, bilgiye erişim, eğitim ve kapasite geliştirme sürdürülebilir kentsel kalkınma temelinde değerlendirilmiştir. İlgili hedef belirlenirken, 2008 yılında ilk kez küresel kent nüfusunun kır nüfusunu geride bırakmasının etkili olduğuna dikkat çekilmiştir. Tahminleme çalışmaları, 2050 yılına kadar dünya nüfusunun üçte ikisinin kentsel alanlarda yaşayacağını göstermektedir. Açıklanan durum, sürdürülebilir kentsel kalkınma konulu çalışmaların geliştirilmesini zorunlu hale getirmektedir. HABITAT-III Konferansı'nın tamamlayıcı metni olarak hazırlanan *Yeni Kentsel Gündem* doğrultusunda sürdürülebilir kentsel kalkınmanın gerçekleştirilmesinde; herkes için yeterli barınma olanaklarının sağlanması, insan yerleşimleri yönetiminin iyileştirilmesi, altyapı ve atık yönetimi sistemlerinin geliştirilmesi gibi konulara dikkat çekilmiştir. *Yeni Kentsel Gündem* ile sürdürülebilir kalkınma ve kentsel dönüşüm hedeflerinin bütünleştirilmesi hedeflenmektedir. Barınma hakkı, bu gündemin temel unsurlarından birini oluşturur. Herkesin uygun maliyetli, güvenli, sağlıklı ve erişilebilir konuta ulaşma hakkı gündemin merkezinde yer alır. Bunun yanı sıra, HABITAT Konferanslarıyla uyumlu şekilde kapsayıcılık, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve konut yoksulluğuyla mücadele de bu gündemin parçasıdır.⁸

Konut Yoksulluğu

Geleneksel yoksulluk tanımları ile konut yoksulluğu arasında karmaşık bir ilişki ve etkileşim vardır. Örneğin, mutlak veya görel yoksulluk konut yoksulluğunu tetikleyen bir durumu işaret ederken aynı zamanda konut yoksulluğunun mutlak veya görel yoksulluğu etkilemesi, hatta kronik yoksulluğa neden olması mümkündür. Konut yoksulluğunun bireylerin veya hanehalklarının sağlıklı bir yaşam sürdürmelerini, eğitim ve istihdam olanaklarından yararlanmalarını engelleyici boyutu ise bu kavram ile sosyal dışlanma arasında ilişki kurulmasına neden olmaktadır. Uygun konuta sahip olamamak; bireylerin işgücüne katılımlarını, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimlerini ve dolayısıyla toplumsal bütünleşmelerini

8. <https://sdgs.un.org/topics/sustainable-cities-and-human-settlements> Erişim: 14.06.2023.

engelleyen bir durumdur. Bu çerçevede sosyal dışlanmanın mekânsal boyutu, konut yoksulluğunun bir sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir.

Konut yoksulluğu; bireylerin veya hanehalklarının yaşadıkları konutların niteliğiyle, maliyetiyle ve erişebilirliğe dair tartışmalarla ilgili bir kavramdır. Bu anlamda, sıralanan alanların en az birinde ortaya çıkan yetersizlikler, konut yoksulluğunu beraberinde getirir. Anılan yetersizlikler, bireylerin veya hanehalklarının yaşam kalitesini ve refahını olumsuz etkilediğinden, günümüzde konut yoksulluğunu sosyal dışlanmanın bir boyutu olarak ele alan görüşler mevcuttur (Engincan, 2015).

Barınma ihtiyacının karşılanmasında yetersizlik yaşanması durumunda konut yoksulluğu ortaya çıkar. Bu çerçevede konut yoksulluğu; güvenli, sağlıklı ve uygun maliyetli konutlara erişimin eksikliğini, yetersiz konut ve altyapı koşullarıyla çeşitli hizmetlere erişimdeki kısıtlamaları kapsar. Konut yoksulluğu, özellikle gelir düzeyi düşük olan bireylerin sağlıksız, güvensiz ve uygun olmayan koşullarda yaşamalarına neden olur. Konut yoksulluğunun gerekçeleri; yetersiz konut arzı, yüksek konut maliyetleri veya temel ihtiyaçlarını karşılayacak koşullarda konutların bulunmaması biçiminde sıralanabilir. Konut yoksulluğunun ölçülmesinde en çok kullanılan yöntemlerden biri, birey veya hanehalkı düzeyinde yapılan gelir incelemeleridir. Bu doğrultuda, bireylerin gelirlerinin büyük bir kısmını konut masraflarına harcamak zorunda kaldıkları bir yapıda konut yoksulluğu söz konusu olacaktır (Fenton vd., 2012: 2; Meyer vd., 2022: 3).

Konut yoksulluğu çok boyutlu bir kavramdır. Bu çerçevede, ekonomik yetersizliklerin yanı sıra, konutun fiziksel durumu, yerleşim yeri ve temel hizmetlere erişim gibi diğer faktörler de konut yoksulluğunu bir parçasıdır. Dolayısıyla konut yoksulluğu; bireylerin veya hanehalklarının yaşadıkları konutun kalitesiyle ve fiziki gereksinimleri karşılama durumuyla, konut maliyetinin gelire oranıyla, konut sahipliğiyle ve yaşam koşulları gibi göstergelerle doğrudan ilişkilidir. Buna karşılık, çok boyutlu niteliği konut yoksulluğunun bütünlük biçiminde ölçülmesini engellemektedir (Davies, 2008: 24).

Konutların fiziki gereksinimleri karşılama konusundaki yetersizlikleri ile kastedilen, bu yapıların, bireyler ve hanehalkları açısından güvenli, sağlıklı ve konforlu bir yaşam sürdürebilmeleri için gereken temel unsurları içerip içermeme durumudur. Bu açıdan bakıldığında, konutların yapısal bütünlüğü konut yoksulluğu açısından önem taşıyan ilk unsurdur. Yıkılmış yahut yapısal sorunları olan konutlar yaşayanlar bakımından ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. İkincisi, konutların uygun büyüklükte olması gerekir. Konutta yaşayan kişiler için yeterli olmayan büyüklükteki konutlar, yaşam alanını kısıtlayabilir ve yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir. Üçüncüsü, konutların temel hizmetlere erişimi sağlaması beklenmektedir. Su, elektrik, kanalizasyon, ısınma ve soğutma gibi temel hizmetlere düşük düzeyde veya hiç erişimi olmayan konutların varlığı, açık şekilde konut yoksulluğunu işaret eder. Son olarak, konutların doğal ışık ve havalandırma gibi unsurlardan yararlanabilmesi de önemlidir. Bu unsurların

yetersizliği, konutlarda yaşayanların fiziksel ve psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebileceğinden konut yoksulluğuna gerekçe oluşturmaktadır (Davies, 2008: 58; Meyer vd., 2022: 2).

Konut harcamalarının gelire oranı, konut yoksulluğunun değerlendirilmesinde kullanılan önemli göstergelerden biridir. Konut harcamalarının gelirin belirli bir %sini aşması konut yoksulluğunun varlığını işaret eder. Yüksek konut harcamaları, bireylerin veya hanehalklarının diğer temel ihtiyaçları karşılaşmalarını güçleştiren ve dolayısıyla beraberinde farklı yoksulluk risklerini getiren bir durumdur. Bu açıklama ekseninde, konut yoksulluğunu, bireylerin düşük gelir seviyesi nedeniyle uygun bir konuta erişmede yaşadığı güçlüklerle ilişkilendiren yaklaşımlar mevcuttur. Konut yoksulluğunu salt ekonomik boyutuyla inceleyen bu yaklaşıma göre barınma hakkının gerçekleştirilmesi, yalnızca gelir düzeyiyle konut maliyeti arasındaki ilişkiye bağlıdır. Konut sahipliği oranı düşük olan toplumsal katmanlar da konut yoksulluğu riski altındadır. Dolayısıyla konut sahipliği, bireylerin finansal güvenliğini artıran ve konut güvencesini sağlayan bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik zorluklar, yetersiz gelir, yüksek konut maliyetleri veya erişebilirlik sorunları çok sayıda bireyin ve hanehalkının konut sahibi olmasını engelleyebilmektedir (Stephens ve Steen, 2011: 1043).

Barınma Hakkı ve Konut Yoksulluğuna İlişkin Göstergeler

Barınma hakkı ve konut yoksulluğu konusunda, farklı uluslararası kurumlar tarafından yayınlanmış çeşitli göstergeler mevcuttur. Bu noktada, Birleşmiş Milletlerin HABITAT çerçevesinde yürüttüğü faaliyetler, OECD Konut Ekonomisi Veritabanı ve EUROSTAT Konut Yoksulluğu İstatistikleri öne çıkan çalışmaları oluşturur.

Birleşmiş Milletler tarafından 2017 yılında yapılan bir açıklamaya göre, dünya genelinde 1.6 milyar insan gecekondularda ve kayıt dışı yerleşim yerlerinde olacak şekilde, insani açıdan yetersiz koşullarda yaşamlarını sürdürmek durumunda kalmaktadır. Bu sayı, aynı yıl itibarıyla dünya nüfusunun yüzde 21,1'inin konut yoksulluğu sorunuyla karşı karşıya olduğu anlamına gelmektedir. Bu hesaplama göre, konut maliyetleri karşılandığında hane geliri yoksulluk sınırının altına düşüyorsa burada konut yoksulluğundan söz edilebilir.⁹ Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO), Covid-19 pandemisi sürecinde yayınladığı çalışma yaşamı gözlem raporları düşünüldüğünde, konut yoksulluğunun izleyen yıllarda daha da artmış olduğunu söylemek mümkündür. Gerçekten ILO, ilgili gözlem raporlarında, pandemi nedeniyle alınan kapanma önlemlerine dikkat çekerek, bu önlemlerin enformel çalışanlar ve göçmenler başta olmak üzere, işgücü piyasasındaki güvencesiz katmanların barınma, sağlık ve sosyal güvenlik gibi gereksinimlerini karşılayamayacak noktaya geldiklerini belirtmiştir (International Labour Organization, 2020: 6).

9. <https://news.un.org/en/story/2017/10/567552> Erişim: 14.06.2023.

OECD Konut Ekonomisi Veritabanında yayınlanan 2020 yılı verilerine göre OECD ülkeleri içerisinde konut sahipliği oranının en yüksek olduğu beş ülke sırasıyla Romanya (yüzde 95), Hırvatistan (yüzde 85), Litvanya (yüzde 84), Bulgaristan (yüzde 83) ve Macaristan (yüzde 79) şeklindedir. Buna karşılık, konut sahipliği oranının en düşük olduğu beş ülke ise İsviçre (yüzde 4), Hollanda (yüzde 9), İsveç (yüzde 15), Danimarka (yüzde 15) ve İzlanda'dır (yüzde 19). OECD ülkelelerinde ortalama konut sahipliği oranı yüzde 48 iken Türkiye'de ise bu oran yüzde 56'dır. Herhangi bir konut sübvansiyonu olmaksızın kirada yaşayanların oranının en yüksek olduğu beş ülke İsviçre (yüzde 55), Kolombiya (yüzde 51), Danimarka (yüzde 49), Almanya (yüzde 47) ve Avusturya biçiminde sıralanmaktadır (yüzde 44). Türkiye'de bu oran yüzde 29'dur. Konut kiralarda sübvansiyon uygulamalarının en yaygın olduğu ülkeler ise Birleşik Krallık (yüzde 20), Fransa (yüzde 18), İrlanda (yüzde 18), Finlandiya (yüzde 17) ve İzlanda'dır (yüzde 13).¹⁰

EUROSTAT Konut Yoksulluğu İstatistikleri kapsamında AB içerisinde yaşayanların yüzde 38'i, konut geliri açısından yoksulluk riski altındadır. Barınma maliyetleri, özellikle ortalama eşdeğer harcanabilir gelirin yüzde 60'ı olarak belirlenen yoksulluk sınırının altında yaşayanlar için çok büyük bir potansiyel risk durumundadır. 2021 yılı verilerine göre konut maliyetlerinin harcanabilir gelir içerisindeki payı Avrupa Birliği (AB) düzeyinde yüzde 19 iken yoksulluk riski altındaki kişilerde bu pay yüzde 38 olarak ölçülmüştür.¹¹

Türkiye'de Konut Yoksulluğunun Görünümü

Çalışma kapsamında, Türkiye'de konut yoksulluğunun görünümü, Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit) ekseninde ortaya koyulmuştur. Öğretide, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasını çeşitli boyutlarıyla ele alan çalışmalar bulunmakla birlikte, konut yoksulluğu kavramını ve buna ilişkin göstergeleri merkeze alan bir örneğe rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışma, konusu itibarıyla ilgili veri setleri kullanılarak yapılan diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Gerçekten farklı çalışmalarda hanehalkı sorumlusunun belirlenmesi (Yakıcı Ayan ve Değirmenci, 2021), düşük ücret kalıcılığı (Gemicioğlu ve Şahin, 2021), çok boyutlu yoksulluk-büyüme ilişkisi (Kılıç ve Tunçsiper, 2021) ve gelir yoksulluğu (Uğur, 2023) gibi konulara odaklanılırken, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) mikroverileri ekseninde konut yoksulluğunu merkeze alan bir çalışma yoktur.

10. <https://www.oecd.org/housing/data/affordable-housing-database/> Erişim: 14.06.2023.

11. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230216-1#:~:text=İnyüzde 202021yüzde 20Cüzde 20theyüzde 20shareyüzde 20of,thatyüzde 20shareyüzde 20stodyüzde 20atyüzde 2038yüzde 25.> Erişim: 14.06.2023.

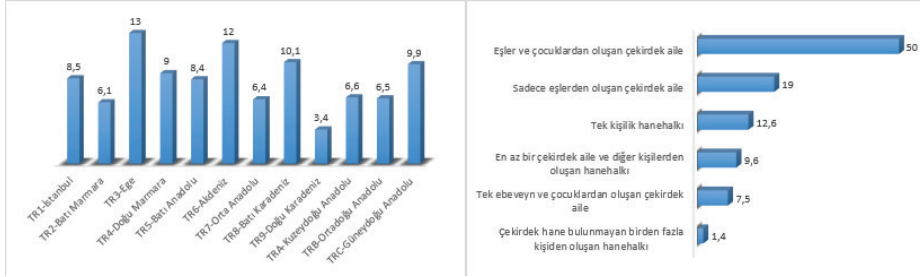
Yöntem

Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit), üç farklı türde göstergelyi içermektedir. Bunlar; haneye yönelik değişkenler, hanedeki tüm fertlere yönelik değişkenler ile 15 ve daha yukarı yaştaki fertlere ilişkin değişkenler biçiminde sıralanır. Çalışmada, hem bileşimi hem de içerdiği değişkenler nedeniyle konut yoksulluğunun somutlaştırılmasını olanaklı kıldığından haneye yönelik değişkenler kullanılmış, bu değişkenler betimsel düzeyde değerlendirilmiştir. Betimsel analizde öncelikle soruların frekans dağılımları incelenmiş, ardından frekans dağılımında belirginleşen sorunlar, İBBS1 sınıflandırmasına bağlı olarak ki-kare analiziyle incelenmiştir.¹²

Genel Eğilimler

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye’de hanehalklarının İBBS1 sınıflandırması doğrultusunda dağılımı ve konutların mülkiyet durumu, hanehalklarının bileşimi, konutların yeterliliği, temel gereksinimlerin karşılanıp karşılanmadığı, dayanıklı tüketim mallarının varlığı ve bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanımı gibi verilere ilişkin bulgular somutlaştırılmıştır.

Şekil 1. Türkiye’de Hanehalklarının İBBS1 Düzeyinde Bölgesel Dağılımı ve Hanehalklarının Bileşimi

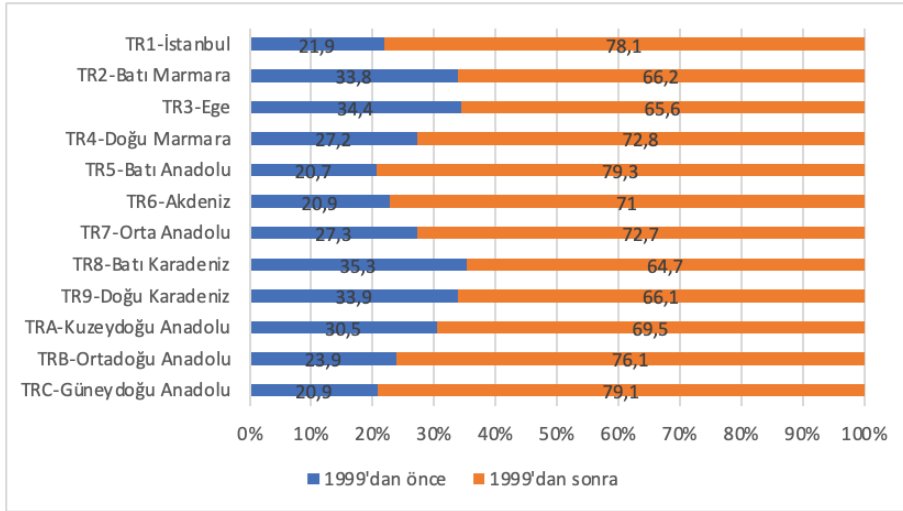

Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit) sonuçlarına göre Türkiye’deki hanehalklarının bölgelere göre dağılımında öne çıkan ilk üç seçenek TR3-Ege, TR6-Akdeniz ve TR8-Batı Karadeniz biçimindedir. Buna ek olarak, TR1-İstanbul’da yaşayan hanehalklarının sayısı altı bölgenin üzerindedir. Öte yandan, Türkiye’deki hanehalklarının bileşiminde öne çıkan seçenek yüzde 50 ile eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelerdir. Bunu sırasıyla sadece eşlerden oluşan çekirdek aileler (yüzde 19), tek kişilik hanehalkları (yüzde 12,6), en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkları (yüzde 9,6), tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aileler (yüzde 7,5) ve çekirdek hane bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkları (yüzde 1,4) izlemektedir.

12. İBBS1 düzeyinde yapılan ki-kare analizlerinin tamamında p değeri 0,05’ten olacak şekilde hesaplanmıştır (ki-kare p=0,000). Dolayısıyla yapılan analizlerin tümü istatistiksel açıdan anlamlıdır.

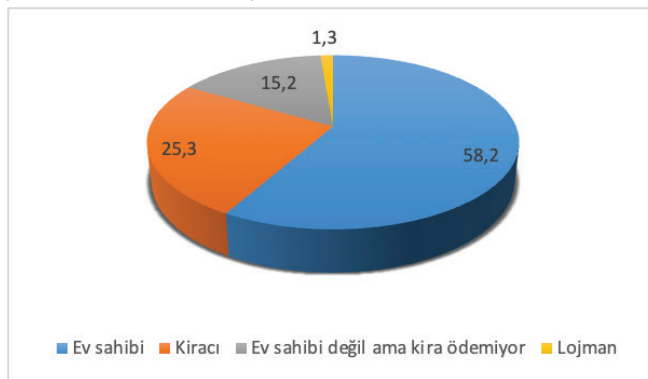

Şekil 2. Türkiye’de Konutların 2006 Deprem Yönetmeliğine Göre Durumu

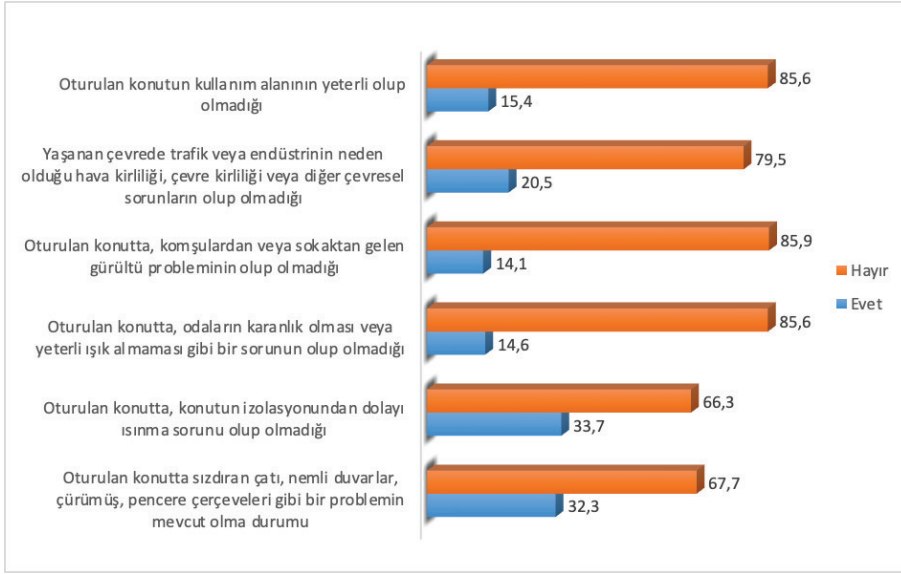
Bilindiği gibi Türkiye’de 17 Ağustos 1999 Körfez depreminin ardından, konutların uluslararası standartlara göre inşa edilmesi gerektiğine yönelik tartışmalar yürütülmüş, bu çerçevede 2006 yılında çıkartılan bir yönetmelikle, konutların 1999 yılı öncesinde ve sonrasında inşa edilenler biçiminde sınıflandırılmasına dayalı bir yöntem benimsenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit) sonuçları, deprem riski ve kentsel dönüşüm çerçevesinde düşünüldüğünde, bu araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye’deki konutların yüzde 28,2’si 1999 depreminden önce, geriye kalan yüzde 71,8’i ise depremden sonra inşa edilmiştir. Buna karşılık, bazı bölgelerde 1999 öncesinde inşa edilen konutların oranı ülke ortalamasının üzerindedir. TR8-Batı Karadeniz, TR3-Ege, TR2-Batı Marmara, TR9-Doğu Karadeniz, TRA-Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri, Türkiye’de 1999 yılından önce inşa edilen konutların oranının ülke ortalamasının üzerinde gözlemlendiği yerler durumundadır.

Şekil 3. Türkiye’de Konutların Mülkiyet Durumu

Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit) araştırması sonuçları çerçevesinde, Türkiye’deki hanehalklarının yüzde 58,2’si ev sahibi, yüzde 25,3’ü ise kiracı konumdadır. yüzde 15,2’lik bir kesim ise ev sahibi olmamakla birlikte kira ödememektedir. Yalnızca yüzde 1,3’lük grubun lojmanlarda yaşadığı düşünüldüğünde, Türkiye’de kamusal açıdan önemli bir sosyal barınma pratiğini oluşturan yöntemin büyük ölçüde tasfiye edildiği söylenebilir.

Şekil 4. Türkiye’deki Konutların Yeterlilik Durumu

Araştırma sonuçları, Türkiye’deki konutların yüzde 85,6’sında oturuhan konutun kullanım alanının yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Yaşanan çevrede, trafik veya endüstrinin neden olduğu çevresel sorunlardan mustarip olanların oranı yüzde 20,5’tir. Hanehalklarının yüzde 14,1’i oturdukları konutta, komşulardan veya sokaktan gelen gürültü sorunuyla karşı karşıyadır. Sonuçlar çerçevesinde, konutların yüzde 14,6’sında yeterli ışık alamamaktan kaynaklanan sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. İzolasyona bağlı ısınma sorunlarında bu oran yüzde 33,7’ye çıkarken, konutlarında sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçeveleri gibi bir problemin mevcut olduğunu belirten hanehalklarının oranı ise yüzde 32,3’tür.

Şekil 5. Türkiye’deki Konutların Isınma Gereksiniminin Karşılama Yöntemi

Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit) sonuçlarına göre Türkiye’deki konutların yarısından fazlasının ısınma gereksinimi, yöntemi farklılaşmakla birlikte, kaloriferle giderilmektedir. Bununla birlikte, hala soba kullanılan evlerin oranı da oldukça yüksektir (yüzde 39). Isıtma sistemi bulunmayan konutların oranı oldukça düşüktür. Bunlara ek olarak, konutların yeterliliği, dayanıklı tüketim malları sahipliği, bilgi-iletişim teknolojilerinden yararlanma ve konut masraflarının karşılanabilmesi konularında da konut yoksulluğu bağlamında dikkat çekici sonuçların varlığından söz edilebilir.

Konutların yeterliliği açısından bir inceleme yapıldığında, araştırma sonuçlarına göre konutların yüzde 4,3’ünde ev veya bina içinde tuvalet bulunmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Konutların yüzde 0,8’inde ise bağımsız mutfak olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye’deki konutların yüzde 6’sında bağımsız mutfak, borulu su sistemi ve sıcak su sistemi bulunmazken, konutların yüzde 5,7’sinde ise sıcak su sistemi (merkezi sıcak su, şofben, kombi, güneş enerjisi vb.) mevcut değildir.

Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit) sonuçlarına göre Türkiye’deki hanhalklarının yüzde 0,9’unda buzdolabı, yüzde 1,8’inde otomatik çamaşır makinesi, yüzde 26,4’ünde ise bulaşık makinesi bulunmamaktadır. Buna ek olarak, hanhalklarının yüzde 2,9’u maddi yetersizlik nedeniyle sabit telefon hattına sahip değildir. Aynı gerekçeyle cep telefonuna sahip olamayan hane haklarının oranı ise yüzde 0,2’dir. Hanhalklarının yüzde 0,6’sının evinde maddi yetersizlik nedeniyle renkli televizyon bulunmamaktadır. Öte yandan, hanhalklarının yüzde 16,2’si, maddi yetersizlik nedeniyle evinde bilgisayar bulunmadığını belirtmiştir. Buna, ilgili soruya “diğer nedenler” yanıtı verenler de eklendiğinde, Türkiye’deki hanhalklarının neredeyse yüzde

60'ının evinde bilgisayar olmadığı görülmektedir. Bunların yanında, hanehalklarının yüzde 4,9'unun evinde maddi yetersizlik nedeniyle internet olmadığını göstermektedir. Genel anlamda ise Türkiye'deki her dört hanehalkının birinin evinde internet bulunmamaktadır.

Araştırma sonuçları çerçevesinde, Türkiye'deki hanehalklarının yüzde 19,4'ünün ekonomik olarak ısınma masrafını karşılayamayacak durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hanehalklarının yüzde 40,6'sı, mobilyalarının yıpranması durumunda maddi yetersizlikler nedeniyle yenileyemeyeceğini belirtmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit) sonuçlarına göre Türkiye'deki hanehalklarının yüzde 33,2'si ekonomik olarak beklenmedik mecburi bir harcamayı (2021 yılı için 1.079 TL) kendi imkanlarıyla karşılayamayacak durumdadır. Konuta yapılan harcamaların bütününe ilişkin sonuçlara verilen yanıtların sıralaması “biraz yük getiriyor (yüzde 56,4), “yük getirmiyor” (yüzde 25) ve “çok yük getiriyor (yüzde 18,6) biçimindedir. Bir başka ifadeyle, Türkiye'deki her dört hanehalkından yalnızca biri konuta ilişkin harcamaların haneye yük getirmedeği düşüncesindedir.

Bölgesel Sonuçlar

Genel göstergelerin tümü bölgesel düzeyde değerlendirildiğinde bazı bölgeler açısından belirgin şekilde olumsuz eğilimlerin varlığı göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda, genel göstergelerle paralel olacak şekilde, İBBS1 düzeyinde hanehalklarının bileşimi ve konut mülkiyeti, konutların yeterliliği, temel gereksinimlerin karşılanıp karşılanmadığı, dayanıklı tüketim mallarının varlığı ve bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanımı konularındaki eğilimleri değerlendirilmiştir.

İlk olarak, hanehalklarının bileşimi konusunda, TR1-İstanbul, TR4-Doğu Marmara, TR6-Akdeniz, TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TRB-Ortadoğu Anadolu ve TRC-Güneydoğu Anadolu bölgelerinde eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelerin oranı yüzde 50'yi aşarken diğer bölgelerde yüzde 50'nin altında kalmaktadır. Ev sahipliği oranının ülke ortalamasının altında kaldığı tek bölge yüzde 45,4 ile TR1-İstanbul'dur. Bu bölgede kirada yaşayanların oranı ise yüzde 39'dur. Bu anlamda TR1-İstanbul bölgesi, konut mülkiyeti açısından ülke geneline kıyasla negatif biçimde ayrılmaktadır.

Konutların yeterliliği bakımından, oturulan konutun ısıtılmasında soba kullanımının ülke ortalamasının üzerinde olduğu bölgeler TR3-Ege, TR6-Akdeniz, TR8-Batı Karadeniz, TR9-Doğu Karadeniz, TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TRB-Ortadoğu Anadolu ve TRC-Güneydoğu Anadolu biçiminde sıralanırken bu oranın en düşük kaydedildiği bölge, yüzde 8,2 ile TR1-İstanbul'dur.

Yine konutların yeterliliğine ilişkin sonuçlar doğrultusunda, TRA-Kuzeydoğu Anadolu bölgesindeki konutların yüzde 5,6'sında ev/bina içinde banyo veya duş alma yerinin mevcut olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TRC-Güneydoğu Anadolu ve TRB-Ortadoğu Anadolu, ev/bina içerisin-

de tuvaletin mevcut olmadığı bölgeler sıralamasında öne çıkan ilk üç seçenek durumundadır. İlgili soruda bölgeler için sırasıyla yüzde 12,9'luk, yüzde 9,2'lik ve yüzde 6,3'lük oranlar kaydedilmiştir. Bunların yanında, TRA-Kuzeydoğu Anadolu bölgesindeki konutların yüzde 3,9'unda oturlan konutta bağımsız mutfak mevcut değildir. Yine TRA-Kuzeydoğu Anadolu bölgesindeki konutların yüzde 2'sinde borulu su sistemi bulunmamaktadır. Oturlan konutta sıcak su sisteminin bulunmama durumunun en yüksek düzeyde gözlemlendiği bölgelerin sıralaması TRC-Güneydoğu Anadolu (yüzde 16,4), TRA-Kuzeydoğu Anadolu (yüzde 14,5) ve TRB-Ortadoğu Anadolu (yüzde 10,7) biçimindedir.

TRC-Güneydoğu Anadolu, TR6-Akdeniz, TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TR9-Doğu Karadeniz, TRB-Ortadoğu Anadolu ve TR8-Batı Karadeniz bölgesindeki konutlar, sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçeveleri gibi problemlerin ülke ortalamasının üzerinde gözlemlendiği birimler konumundadır. Isınmaya bağlı izolasyon sorunları konusunda öne çıkan bölgelerde sıralama ve oranlar değişse de benzer bir eğilim gözlemlenmektedir. Konutların aydınlatmaya, karanlığa veya yeterli ışık alamamaya bağlı sorunlar açısından en olumsuz görünüme sahip olan bölge yüzde 22,2'lik oranıyla TR1-İstanbul'dur. Benzer şekilde oturlan konutun kullanım alanının yeterli olmadığı bölgeler sıralamasında da ilk sırada yüzde 18 ile TR1-İstanbul bölgesi yer almaktadır. Bu bölge ayrıca yüzde 29,1 ile yaşanan çevrede trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevresel kirlilik ve diğer çevresel sorunlar bakımından olumsuz şekilde ayrıışan bölge konumundadır. Sıralanan üç konuda da ülke ortalamasını aşan oranların kaydedildiği diğer bölgeler TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TRC-Güneydoğu Anadolu, TR4-Doğu Marmara ve TR6-Akdeniz'dir.

TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TRB-Ortadoğu Anadolu ve TRC-Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki hanehalkları içerisinde maddi yetersizlik nedeniyle otomatik çamaşır makinasına sahip olamayanların oranı, ülke ortalamasından fazladır. Aynı durum buzdolabı sahipliği açısından da geçerlidir. Öte yandan, TRA, TRB ve TRC bölgelerinde maddi yetersizlik nedeniyle bulaşık makinasına sahip olamayan hanehalklarının oranı ülke ortalamasının iki katını aşmaktadır. Ayrıca TR6 bölgesinde de bu konuda ülke ortalamasının üzerinde bir orana ulaşılmıştır.

Oturlan konutta maddi yetersizlikler nedeniyle sabit telefon hattına sahip olmama durumunun ülke ortalamasından yüksek olduğu bölgeler TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TRC-Güneydoğu Anadolu, TR6-Akdeniz ve TRB-Güneydoğu Anadolu şeklinde sıralanmaktadır. Maddi yetersizlikler nedeniyle hanehalklarının televizyona sahip olamama oranının yüzde 1'i geçtiği tek bölge TRC-Güneydoğu Anadolu'dur (yüzde 1,1). Yine maddi yetersizliklere bağlı olarak, hanehalkının bilgisayara sahip olma durumu konusunda bölgeler arasında belirgin bir eşitsizlik söz konusudur. TRC-Güneydoğu Anadolu (yüzde 40,7), TRA-Kuzeydoğu Anadolu (yüzde 30,5), TRB-Ortadoğu Anadolu (yüzde 29) ve TR6-Akdeniz (yüzde 26,3) oldukça yüksek farklarla, hanehalklarının maddi yetersizlik

nedeniyle bilgisayara sahip olamama oranlarının ülke ortalamasının üzerinde gerçekleştiği yerler durumundadır. Benzer şekilde, hanehalklarının maddi yetersizlik nedeniyle internete sahip olmadığı bölgelerde ülke ortalamasını belirgin şekilde aşan birimler TRC-Güneydoğu Anadolu (yüzde 18,5) ve TRA-Kuzeydoğu Anadolu'dur (yüzde 11,9).

Maddi yetersizlikler konusu bütüncül bir şekilde değerlendirildiğinde, mobil-yaları yıprandığında veya eskidiğinde, maddi gerekçelerle bunları yenileyemeyeceğini belirtenlerin oranının en yüksek olduğu beş bölge sırasıyla TRC-Güneydoğu Anadolu (yüzde 64,8), TRA-Kuzeydoğu Anadolu (yüzde 60,2), TR6-Akdeniz (yüzde 59,7), TRB-Ortadoğu Anadolu (yüzde 52,1) ve TR9-Doğu Karadeniz'dir (yüzde 42,9). Bunun yanında, hanelerinin 2021 yılı itibariyle belirlenen 1.079 TL'lik mecburi, beklenmedik bir harcamayı kendi imkanlarıyla karşılayamayacaklarını belirtenlerin oranının ülke ortalamasının üzerinde gerçekleştiği bölgeler TRA-Kuzeydoğu Anadolu (yüzde 53,4), TRC-Güneydoğu Anadolu (yüzde 47,5) ve TR6-Akdeniz'dir (yüzde 39,4). Öte yandan TRC-Güneydoğu Anadolu, TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TRB-Ortadoğu Anadolu ve TR6-Akdeniz bölgelerinde yaşayan hanehalkları, ülke ortalamasını aşan oranlarla, ekonomik olarak evin ısınma masraflarını karşılayamayacaklarını belirtmişlerdir. Tüm bunlara ek olarak, konuta ilişkin yapılan tüm harcamaların haneye çok yük getirdiğini belirtenlerin oranının ülke ortalamasını aştığı bölgeler sırasıyla TRA-Kuzeydoğu Anadolu (yüzde 29,6), TR6-Akdeniz (yüzde 25,8), TR1-İstanbul (yüzde 24,1), TRB-Ortadoğu Anadolu (yüzde 22,5) ve TRC-Güneydoğu Anadolu'dur (yüzde 21,5).

Sonuç

Konut yoksulluğu ve barınma hakkı, birbirinden ayrı düşünülemeyecek kavramlardır. Çalışmada, bu düşünce doğrultusunda öncelikle bu iki kavramın gelişimi uluslararası düzenlemelere ve uluslararası kurumların değerlendirmelerine bağlı olacak şekilde değerlendirilmiş, daha sonra kavramlara ilişkin temel göstergeler değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı, Türkiye'de konut yoksulluğunu açıklanan kavramsal çerçeveye uygun olacak şekilde, Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 Mikro Veri Seti (Kesit) düzeyinde incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye'de konut yoksulluğuna ilişkin çeşitli göstergeler betimsel bir değerlendirmeyle ortaya koyulmuştur. Sonuçlar, Türkiye'de konut yoksulluğunu hem ulusal hem de bölgesel göstergelerle birlikte somutlaştırmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'deki hanehalklarının yarısı, eşlerden ve çocuklardan oluşan çekirdek aile görünümündedir. Her dört hanehalkından biri kiracı durumundadır. Ayrıca, ülke genelindeki konutların neredeyse yüzde 30'u deprem yönetmeliği çıkartılmadan önce inşa edilmiştir. Belirli bölgelerde depremden önce inşa edilen konutların oranı ülke ortalamasının ciddi anlamda üzerindedir.

Türkiye’de her 10 konuttan 4’ü ısıtma gereksinimini sobayla gidermek durumundadır. Evlerin veya binaların içinde tuvalet olmaması, sıcak su sisteminin bulunmaması gibi sorunlar gözlemlenmektedir. Türkiye’deki hanehalklarının 4’te 1’inden fazlasının konutunda bulaşık makinesi bulunmamaktadır. Ayrıca, çok sayıda hanehalkının bilgisayara ve internete erişiminin son derece kısıtlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu sorunların etkileri, TRC-Güneydoğu Anadolu, TRA-Kuzeydoğu Anadolu, TRB-Ortadoğu Anadolu ve TR6-Akdeniz bölgelerinde daha yoğun şekilde hissedilmektedir.

Konutların kullanım alanı, trafik veya endüstrinin neden olduğu çevresel sorunlar, gürültü, konutların aydınlanma sorunu, izolasyon ve evlerin fiziki yapısına ilişkin çeşitli sorunlar söz konusudur. TR1-İstanbul bölgesi, bu ve benzeri çok sayıda gösterge açısından konut yoksulluğunun görünümünün açık şekilde hissedildiği bölgeler arasında yer almaktadır. İlk olarak, konut sahipliği oranının en düşük, kiracıların oranının ise en yüksek olduğu bölge TR1-İstanbul’dur. Bunun yanı sıra belirtilen bölgedeki konutlarda aydınlanma, kullanılabilir alan ve çevresel sorunlar açısından belirgin sorunlar bulunmaktadır. Ayrıca TR1-İstanbul bölgesinde konut masraflarını karşılamakta zorluk çekenlerin oranı da yüksektir.

Çalışmada ortaya koyulan sonuçlar, Türkiye’de konut yoksulluğunun farklı boyutlarını ve bölgeler arasındaki eşitsizlikleri somutlaştırmaktadır. Bu bulgulardan hareketle, konut yoksulluğuyla mücadelede için bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi, konut mülkiyetine erişimin artırılması ve temel gereksinimlerin karşılanması için etkili politika önlemlerine gereksinim duyulmaktadır. Belirtilen politika önlemlerinde, sosyal konutların geliştirilmesi ve kentsel dönüşüm projelerinin yürütülmesi anahtar bir rol oynamaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri ve sosyal konutlar, sağlıklı ve uygun maliyetli konutların sağlanmasına yönelik stratejileri içermesi koşuluyla konut yoksulluğuyla mücadelenin bir aracı olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık, yalnızca mevcut yapıların iyileştirilmesi veya yeniden yapılandırılması temelinde oluşturulacak dönüşüm projelerinin konut yoksulluğuyla mücadeleyi sağlaması mümkün değildir. Dolayısıyla, kentsel dönüşüm projeleri, sosyal konut uygulamalarıyla benzer şekilde, düşük gelirlili ve güvencesiz grupların barınma gereksinimini karşılamaya odaklanmalıdır. Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında uygulanan kira destekleri veya kooperatif uygulamaları da bu açıdan işlevseldir.

Günümüzde gerek kentsel dönüşüm projelerinin gerekse de sosyal konutların örnekte konut yoksulluğunun çözülmesinden çok bu sorunun derinleşmesine neden olduğu bilinmektedir. Kent merkezlerinden ve dolayısıyla işgücü piyasasından ve ekonomik faaliyetlerden uzak bölgelerde yoğunlaşan sosyal konutlar, düşük gelirlili ve güvencesiz grupların sorunlarını katlayabilmektedir. Bunun yanı sıra, kentsel dönüşüm projeleriyle düşük gelir düzeyindekilerin ve güvencesiz grupların yerinden edilmesi de benzer bir etki yaratmaktadır.

Türkiye’de konut yoksulluğunun farklı boyutlarına odaklanan bu çalışma, hem

konut yoksulluğu konusunda yapılacak diğer çalışmalara örnek oluşturması ve hem de politika yapıcılara konut yoksulluğuyla mücadelede geliştirecekleri politikalar açısından anlamlı bir betimsel çerçeve sunmaktadır. Bu alanda yapılacak yeni çalışmaların, konut yoksulluğunu azaltılmasına ve barınma hakkının eksiksiz biçimde kullanımına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Davies, K. (2008) *Housing Poverty: From Social Breakdown to Social Mobility*, London: The Centre for Social Justice Publications.
- Dempsey, N.; Bramley G.; Power, S. ve Brown, C. (2011). "The Social Dimension of Sustainable Development: Defining Urban Sustainability, *Sustainable Development*, 19, 5, 289-300.
- Engincan, P. (2015). "Kentsel Dönüşümün Sonuçları: Kent Yoksulluğu/Yoksunluğu ve Toplumsal Dışlanma", *İdealkent*, 4, 16, 107-122.
- Fenton, A.; Lupton, R.; Arrundale, R. ve Tunstall, R. (2012). "Public housing, commodification, and rights to the city: The US and England compared", *Cities*, 35, 1, 373-378.
- Gemicioğlu, S. ve Şahin, H. (2022). "Türkiye İşgücü Piyasasında Düşük Ücret Kalıcılığı", *İzmir İktisat Dergisi*, 37, 2, 460-480.
- Giddings, B., Hopwood, B. ve O'Brien, G. (2002). "Environment, Economy and Society: Fitting Them Together Into Sustainable Development", *Sustainable Development*, 10, 1, 187-196.
- https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/kadinlarakarsiherturluayrimciligin.pdf Erişim: 14.06.2023.
- <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230216-1#:~:text=In%202021%2C%20the%20share%20of,that%20share%20stood%20at%2038%25> Erişim: 14.06.2023.
- <https://news.un.org/en/story/2017/10/567552> Erişim: 14.06.2023.
- <https://sdgs.un.org/topics/sustainable-cities-and-human-settlements> Erişim: 14.06.2023.
- <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/06turkish/TIntCovEcSocCulRights.pdf> Erişim: 14.06.2023.
- <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf> Erişim: 14.06.2023.
- <https://www.oecd.org/housing/data/affordable-housing-database/> Erişim: 14.06.2023.
- <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1-na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> Erişim: 14.06.2023.
- International Labour Organization (2020) *Covid-19 and The World Of Work: Impact and Policy Responses*, Geneva: ILO Publications.
- Kılıç, J. ve Tunçsiper, B. (2021) "Çok Boyutlu Yoksulluk ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye ve Bazı Ülkeler İçin Sistem GMM Analizi (2010-2018)", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 4, 101-114.
- Meyer, M., Qazi, M.; Rajashekar, A. ve Zhang, Y. (2022) "Behind on Ren tor Left Behind: Measuring Housing Poverty in Urban Paksitan", *Poverty & Equity Notes*, 49, 1, 1-11.
- Redclift, M. (2005). "Sustainable Development (1987-2005): An Oxymoron Comes of Age", *Sustainable Development*, 13, 1, 212-227.
- Stephens, M. ve Steen, G. (2011) "Housing Poverty and Income Poverty in England and the Netherlands", *Housing Studies*, 26, 7-8, 1035-1057.

Türkiye İstatistik Kurumu (2022) *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (Kesit)*, 2021, Ankara: TÜİK Yayınları.

Uğur, M.S. (2023) "Türkiye İçin Gelir Yoksulluğu ve Maddi Yoksunluęun Belirleyicileri: ok Durumlu Prohibit Modeli", *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi*, 16, 1, 224-240.

United Nations (1976) *Report of Habitat: United Nations Conference on Human Settlements*, New York: United Nations Publications.

United Nations (1996) *Report of the United Nations Conference on Human Settlements (HABITAT II)*, New York: United Nations Publications.

United Nations (2017). *HABITAT III Issue Papers*, New York: United Nations Publications.

United Nations Development Programme (2007) *Fighting Climate Change: Human Solidarity in a Divided World* (Human Development Report 2007/2008), New York: Palgrave Mcmillan Publications.

Yakıvı Ayan, T. ve Değirmenci, N. (2021) "Hanehalkı Sorumlusu ve Yoksulluk: Prohibit Modeli", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 19, 1, 77-87.